

Тема: “ Ти і твоє здоров’я”

Мета заняття: надати підліткам інформацію про здоров’я, здоровий спосіб життя, актуалізувати їхні знання та власний досвід щодо зазначених питань; формувати у підлітків навички групової взаємодії та активного слухання.

Поняття для засвоєння: здоров’я, здоровий спосіб життя, шкідливі звички, фактори, що впливають на здоров’я.

Оснащення заняття: маркери, ручки, зошити, аркуші паперу А4, А3, А1, різнокольорові стікери, кольоровий папір, скотч, клей, ножиці, бейджики, плакат з темою та метою заняття, плакат “Наші правила”, стікери у формі квітів, плакат “Очікування” із зображенням зеленої галявини, стікери у формі метеликів.

Роздатковий матеріал: бланки “Для мене бути здоровим означає...” (дод. 1), бланки “Колесо життя” (дод. 2), картки “Що таке здоров’я?” (дод. 3).

Інформаційне повідомлення “Що відбуватиметься на наших заняттях?” (10 хв.)

Мета: ввести учасників у тему тренінг-курсу, ознайомити з основними питаннями кожної теми та завданнями занять.

Хід бесіди:

Учасники сідають колом. Тренер вітає їх із початком роботи.

Далі він переходить до вступної бесіди, в якій вказує на важливі проблеми сьогодення: негативний вплив наркотичних речовин на наше здоров’я, поширення таких хвороб як СНІД, ПСШ; наводить аргументи, чому необхідно вести здоровий спосіб життя та піклуватись про своє здоров’я.

Орієнтовний зміст вступної бесіди може бути таким:

Наше життя стрімке, цікаве, повне багатьох несподіванок, та в ньому існує те, що люди цінують найбільше, бо його не можна придбати ні за які гроші – це здоров’я.

Проблема людини та її здоров’я – одвічна проблема, стрижнем якої є шлях до вільного гармонійного розвитку людини.

Здоров’я – поняття багатопланове. Це не лише відсутність хвороб, а й високий рівень благополуччя, не тільки матеріального, а й духовного, комфортне психологічне самопочуття, добрі соціальні взаємини.

Проблема здоров’я належить до глобальних проблем, вирішення яких сприяє подальшому розвитку нашої держави. Особливої уваги потребує наше покоління, усвідомлення кожним з нас цінності здоров’я, розуміння визначальної ролі здорового способу життя та формування індивідуальної поведінки на цих засадах.

Вправа на знайомство “Я + здоров’я” (15 хв.)

Мета: сприяти знайомству учасників групи, створенню позитивного емоційного клімату, продовжити введення учасників у тему тренінг-курсу.

Хід вправи:

Всім учасникам роздаються бейджі, на яких їм потрібно написати великими літерами своє ім’я, а також намалювати асоціативний символ (емблему) до слова “здоров’я”. *Час виконання: 5 хв.* Після цього учасники по колу називають своє ім’я і однією фразою пояснюють свій малюнок.

Інформація для тренера!

Варто зауважити, що учасники можуть писати на бейджах ті форми своїх імен, які їм найбільше подобаються. Наприклад: "Мене звали Максим, але я хотів би, щоб мене називали Максом. У моїй уяві "здоров'я" асоціюється з посмішкою, тому що, коли людина здорова, вона частіше посміхається."

Прийняття правил роботи групи (15 хв.)

Мета: створити комфортну робочу атмосферу, яка б дала можливість усій групі працювати в єдиному ритмі.

Хід вправи:

Тренер звертається до групи з питанням: "Для чого в нашому житті існують різні правила?"

Після відповідей учасників він пропонує прийняти правила роботи групи, які записуються на плакаті "Наші правила".

Інформація для тренера!

Орієнтовними правилами тренінгу можуть бути:

- приходити вчасно, відвідувати всі заняття;
- добровільна участь у виконанні вправ і завдань;
- говорити тільки від свого імені;
- один говорить – усі слухають.

Учасники тренінгу обговорюють записані правила, складають їхній остаточний варіант. Далі тренер підсумовує роботу і записує останнє правило: ці правила мають силу протягом усіх наших занять.

Інформація для тренера!

Доцільно вивісити правила на видному місці і кожне заняття починати з їхнього повторення.

Якщо тренер відчуває, що група в ході заняття відхиляється від теми, не виконує завдань, робота групи стає непродуктивною – необхідно одразу звертати увагу учасників на прийняті ними правила.

Вправа "Очікування" (10 хв.)

Мета: з'ясувати сподівання й очікування учасників щодо заняття; визначити питання, на які слід звернути увагу в процесі роботи з групою.

Хід вправи:

Тренер, користуючись заздалегідь підготовленим плакатом "Структура заняття", повідомляє тему та мету заняття:

Тема сьогоднішнього заняття "Ти і твоє здоров'я. На ньому ми з вами отримаємо інформацію про здоров'я, здоровий спосіб життя, поглибимо свої знання та власний досвід щодо зазначених питань.

Далі учасникам роздаються невеликі стікери (кольорові папірці), вирізані у формі квітів. Тренер просить написати на них, чого саме підлітки чекають від заняття. Потім всі по черзі промовляють свої очікування та приклеюють їх на плакаті із зображенням зеленої галявини.

Інформація для тренера!

Очікування є структурною вправою тренінгу. Проводиться на кожному тренінговому занятті. Допомагає учасникам відпрацювати навички формування очікувань, мети; усвідомити, що перший етап у реалізації планів – усвідомлене та чітке визначення мети.
Запитання для обговорення:

– Для чого ми виконували цю вправу?

  Інформація для тренера!

Стікери у вигляді квітів можна заздалегідь приклеїти на стінки стільців учасників, що додатково створить ситуацію гри.

Вправа “Для мене бути здоровим означає...” (25 хв.)

Мета: окреслити аспекти здоров'я, визначити поняття "здоров'я", "складові здоров'я", показати багатогранність поняття “здоров'я”.

Хід вправи:

Кожен учасник отримує бланк “Для мене бути здоровим означає...” , на якому зазначено 17 тверджень.

На першому етапі учасники індивідуально у колонці 1 відзначають галочкою усі висловлювання, що важливі для них особисто. У колонці 2 - відзначають галочкою три висловлювання, що є найбільш важливими аспектами здоров'я для них. *Час виконання:* 5 хв.

На наступному етапі учень-тренер об'єднує учасників у 4 групи.

  Інформація для тренера!

Об'єднання можна провести наступним чином: учасники стають колом і заплющують очі. Тренер на спину кожному прикріплює папірець (для об'єднання учасників у 4 підгрупи підготуйте папірці 4-х кольорів, (наприклад, для групи з 16 чоловік – по 4 папірці кожного кольору). За командою всі відкривають очі, після чого без слів, звуків всі учасники повинні розподілитись по групах.

Учасники обговорюють твердження 1-ої колонки та приймають спільне рішення щодо тверджень у 2-й. *Час виконання:* 8 хв.

Учасники презентують напрацювання групи у 2-й колонці, тренер фіксує їх на фліпчарті.

Запитання для обговорення:

- Про які аспекти здоров'я свідчать твердження, виділені групами?
- Чи ці висловлювання стосуються лише фізичного аспекту здоров'я?

Гра-розминка “Пересадки” (5 хв.)

Мета: створити атмосферу доброзичливості, активізувати учасників, підготувати їх до подальшої роботи.

Хід вправи:

Тренер пропонує учасникам, у яких, наприклад, є рідна сестра, помінятися місцями. Якщо у групі такі люди є, то вони міняються місцями. Далі тренер продовжує: “Встаньте і поміняйтеся місцями всі ті...”

- у кого є рідний брат;
- у кого сині очі;
- хто сьогодні робив ранкову зарядку;
- у кого гарний настрій;
- у кого оптимістичний характер;
- у кого є досвід роботи з своїми однолітками;
- у кого є байджик;
- у кого поетичний талант;
- у кого є бажання працювати й надалі;
- у кого у вухах сережки;
- у кого в .... місяці день народження;
- хто знає, що означає

- хто любить співати;

- слово “профілактика”.

Інформація для тренера!

Вправу можна провести і в інший спосіб.

Учасники сідають у коло. Тренер пропонує підвестися тих... (див. попередній перелік). Якщо у групі такі люди є, то вони встають, а інші “купають” їх в оваціях. Після оплесків ті, хто підводився, сідають на місця. Тренер продовжує: “Встаньте всі ті...”, і т.д.

Вправа “Колесо Життя” (30 хв.)¹

Мета: визначити поняття “здоров’я”, “здоровий спосіб життя” та фактори, що впливають на здоров’я; дати можливість учасникам оцінити стан власного здоров’я в окремих сферах їх життєдіяльності.

Хід вправи:

Коментар учня-тренера

Існує багато визначень поняття “здоров’я” – понад 400. Зокрема, Білл Райн – професор школи соціальної роботи МакГілл університету (Канада) – пропонує концепцію поняття “здоров’я”, в основу якої покладено світогляд перших поселенців Канади, які сприймали життя, як колесо і вважали, що кожна людина створює своє унікальне колесо життя. Саме від людини залежить форма колеса, його рух, кількість спиць. Відповідно до цього світогляду все в житті має співіснувати в гармонії.

У традиціях українського народу також існують старовинні символи, пов’язані з колом: сонце, гончарський круг. В різних культурах коло і колесо трактується як символи гармонії, життя, безкінечності.

Для виконання наступного завдання учасники отримують аркуші паперу А4. Тренер, малюючи схему на дошці (Додаток 3), надає інструкцію:

1. Намалуйте на аркуші паперу велике коло.
2. Помітьте крапкою його центр.
3. Намалуйте 8 спиць від центру до великого кола, кожна з яких прямо протилежна іншій і може продовжуватися за лінією великого кола.
4. Позначте кожну спицю наступним чином:

Духовна;
Інтелектуальна;
Емоційна;
фізична;

соціальна;
професійна;
екологічна;
психологічна.

Тренер запитує у учасників, як вони розуміють ці поняття (духовна,...) і при необхідності надає пояснення.

Фізичне здоров’я визначають такі чинники, як індивідуальні особливості анатомічної будови тіла, фізіологічні функції організму в різних умовах спокою, руху, довкілля, генетичної спадщини, рівні фізичного розвитку органів і систем організму.

До сфери **психічного та емоційного здоров’я** відносять індивідуальні особливості психічних процесів і властивостей людини, наприклад, збудженість, емоційність, чутливість. Психічне життя індивіда складається з потреб, інтересів, мотивів, стимулів, установок, цілей, уявлень, почуттів тощо. Психічне здоров’я пов’язане з

особливостями мислення, характеру, здібностей. Усі ці складові і чинники обумовлюють особливості індивідуальних реакцій на, так би мовити, однакові життєві ситуації, вірогідність стресів, афектів.

Духовне здоров'я залежить від духовного світу особистості, його сприйняття складових духовної культури людства – освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики.

Свідомість людини, її ментальність, життєва самоідентифікація, ставлення до сенсу життя, оцінка реалізації власних здібностей і можливостей в контексті власних ідеалів і світогляду – все це визначає стан духовного здоров'я індивіда.

Соціальне здоров'я індивіда залежить від економічних чинників, його стосунків із структурними одиницями соціуму – сім'єю, організаціями, через які відбуваються соціальні зв'язки – праця, відпочинок, побут, соціальний захист, охорона здоров'я, безпека існування тощо.

Екологічне здоров'я – характеризує ставлення особистості до навколишнього середовища.

Професійне здоров'я стосується професійної діяльності особистості.

5. Кінець і початок спиць позначайте таким чином, щоб біля центру зібралися назви з негативним забарвленням, тобто зі знаком “-”, а біля великого колеса – назви з позитивним забарвленням, із знаком “+”:

Духовна (неактивний – активний);
інтелектуальна (самовдоволеній – допитливий);
емоційна (нестійкий – стійкий);
фізична (нездоровий – здоровий);
соціальна (одинокий – причетний до соціальних систем, груп);

професійна (незадоволений – задоволений);
екологічна (не бережливий – бережливий);
психологічна (не адаптивний – адаптивний (приспосований до інших)).

Після цього учень-тренер пропонує учасникам знайти і позначити на кожній спиці місце, яке найбільше відповідає їхньому стану на сучасному етапі, а потім поєднати ці позначки суцільною лінією.

Інформація для тренера!

Можна спростити завдання для учасників і дещо зекономити час. Для цього заздалегідь варто підготувати шаблони-картки (відповідно до кількості учасників) із зображенням “Колеса життя” (додаток 3) і роздати всім учасникам.

Запитання для обговорення:

- Чи утворилося коло?
- У якому з аспектів життя ви найбільш благополучні?
- Які сфери вашої життєдіяльності ви хотіли б удосконалити?
- Яким чином ви можете це зробити?
- Що показує виконання даного завдання?

Інформація для тренера!

Дехто з підлітків може зникнути з приводу того, що геометрична фігура, яка утворилась після з'єднання позначених точок суцільною лінією, мало нагадує коло (колесо). У такому разі тренер повинен наголосити, що учасники тренінгу можуть це виправити, адже їхній вік сприяє цьому, це лише початок життя, і все залежить від них.

Кожна зі спиць утримує наше колесо у рівновазі. Кожна вимагає нашої уваги. Нам необхідно розвивати наші спиці рівномірно, щоб прожити життя гармонійно.

На наступному етапі учень-тренер пропонує учасникам (індивідуально) дати визначення поняття “**здоров'я**”. Час виконання: 3 хв.

Учасники за бажанням називають своє визначення поняття “здоров'я”. Потім тренер ознайомлює учасників із декількома визначеннями “здоров'я” (додаток 4) і зупиняється на загальноприйнятому у міжнародному обігу визначенні здоров'я, яке викладене у преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) (1948 р.):
«Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад».

Запитання для обговорення:

- Яку нову інформацію ви отримали, виконуючи вправу?
- Для чого ми виконували цю вправу?

Підведення підсумків (10 хв.)

Мета: усвідомлення учасниками ступеня реалізованості очікувань щодо тренінгу, отримання тренером зворотного зв'язку.

Хід вправи:

Учасникам роздаються стікери у формі метеликів, на яких вони записують на скільки справдились їхні очікування щодо тренінгу. По колу промовляють їх уголос і приклеюють метеликів на свої квіточки. Тренер промовляє, що кожна праця має свій результат і посаджені нами квіти наповнились нектаром, який приваблює метеликів. Як і робота на занятті була наповнена певним змістом, так і ті знання, які ми отримали, обов'язково стануть нам у пригоді в майбутньому.

Інформація для тренера!

Заняття з цієї теми дуже важливі, вони є базою для формування свідомого ставлення до власного здоров'я та життя, тому слід спонукати учасників до висловлювання власних вражень від заняття.

Гра-розминка “Побажання” (5 хв.)

Мета: зняти втому, закріпити позитивні емоції, отримані на занятті.

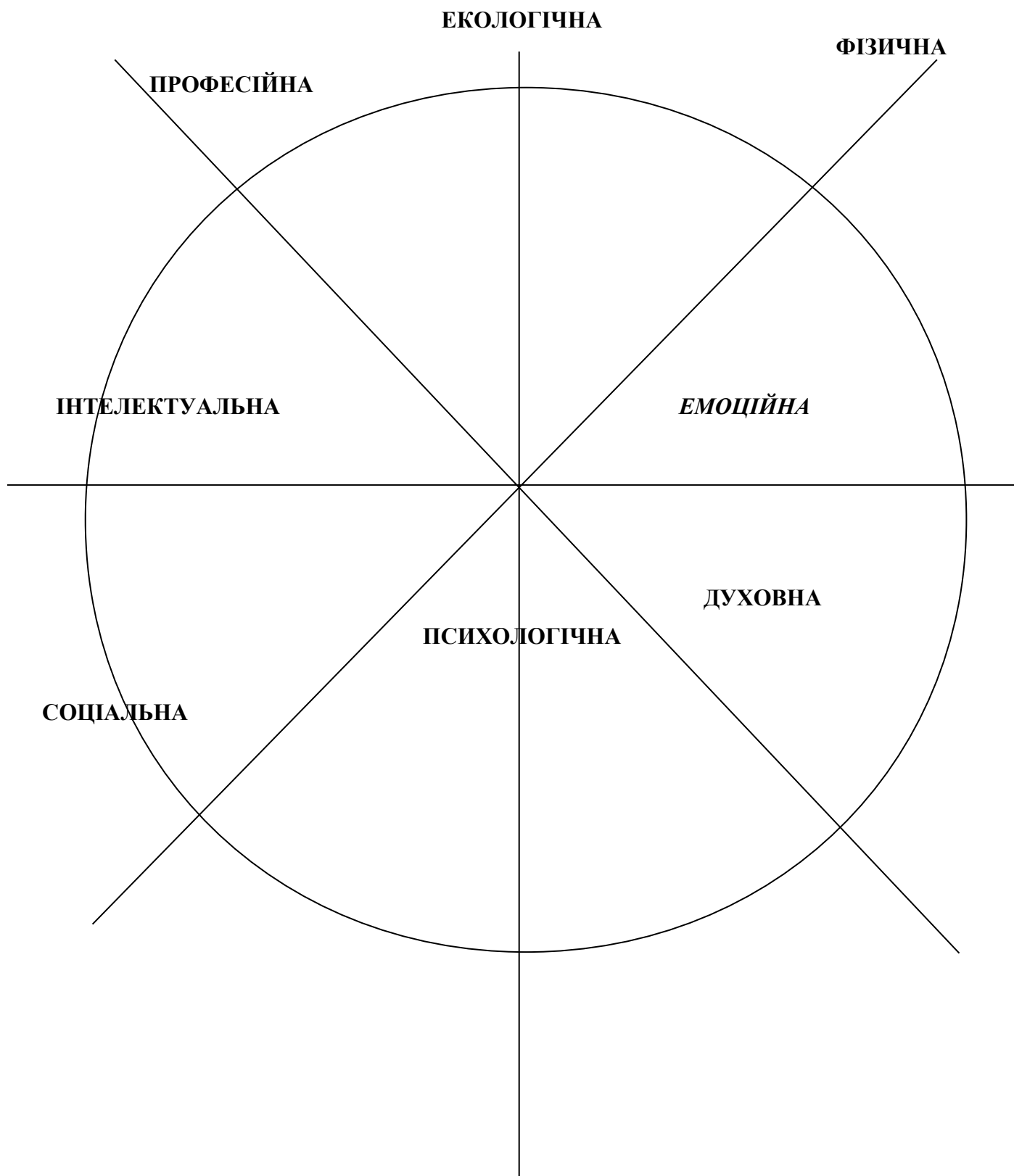
Хід гри:

Учасники сідають у коло, ведучий пропонує послідовно один за одним, по колу, обмінятися побажаннями. Наприклад, один учасник каже, звертаючись до іншого: “Я бажаю тобі, щоб всі твої мрії збулися” тощо.

Додаток 1. Для мене бути здоровим означає

	Колонка 1	Колонка 2
1. Радіти спілкуванню з родиною і друзями	_____	_____
2. Дожити до глибокої старості	_____	_____
3. Бути щасливим якнайчастіше	_____	_____
4. Мати гарну освіту, роботу	_____	_____
5. Бути здатним приймати рішення	_____	_____
6. Мати ідеальну вагу при своєму зрості	_____	_____
7. Займатися різними видами спорту	_____	_____
8. Душевний спокій	_____	_____
9. Ніколи не палити	_____	_____
10. Мати гарну шкіру, ясні очі і блискуче волосся	_____	_____
11. Ніколи не хворіти нічим більш серйозним, ніж легка застуда	_____	_____
12. Ніколи не ускладнювати питання чи перекручувати факти – оцінювати ситуацію реально	_____	_____
13. Бути здатним легко адаптуватися до змін у своєму житті, таких як: переїзд в інший будинок, зміна роботи чи сімейного стану	_____	_____
14. Радіти тому, що живеш	_____	_____
15. Добре ладити з іншими людьми	_____	_____
16. Вживати “правильну” їжу	_____	_____
17. Отримувати задоволення від відпочинку/ розваг	_____	_____

Додаток 2. КОЛЕСО ЖИТТЯ

Додаток 3. Що таке здоров'я – деякі дефініції

- Здоров'я – це нічого, але все без здоров'я ніщо.
- Здоров'я – це відсутність захворювань.
- Здоров'я – це утримування від уживання спиртних напоїв і паління.
- Здоров'я – це стан повного фізичного, соціального і психічного благополуччя, а не проста відсутність хвороби чи немічності.

(ВООЗ: Статут, 1948)

- *Здоров'я – це особистий досвід насолоди позитивним життям.*

(Далзел-Уорд)

• *Концепція здоров'я означає ступінь, у якій особистість чи група осіб здатні, з одного боку, реалізувати свої прагнення і задовольнити свої потреби, а, з іншого боку, змінювати середовище і справлятися з ним. Отже, здоров'я можна розглядати як ресурс повсякденного життя, а не як ціль життя. Це позитивна концепція, у якій висувуються на перший план суспільні й особистісні ресурси, а також фізичні здібності.*

• Фізичний чи психічний стан, коли відсутні дискомфорт чи біль, що дозволяє конкретній людині функціонувати як можна ефективніше і довше в середовищі, в якому вона виявилася відповідно до випадку чи вибору, найбільш близько наближено до поняття „здоров'я”. *(Дюбуа)*

• Здоров'я – це стан, при якому люди здатні контролювати своє життя завдяки справедливому розподілу можливостей і ресурсів. Таким чином, здоров'я – це сукупна цінність. Я не можу бути здоровим за рахунок інших чи надмірного використання природних ресурсів.

- Здоров'я значить бути щасливим.
- Здорова людина – це така людина, яка життєрадісно й охоче виконує обов'язки, які покладає на неї життя, та повністю реалізує свої фізичні й розумові здібності.
- Здоров'я – це відчуття радості від того, як ти виглядаєш. *(Бутс)*
- Здоровий спосіб життя – це такий спосіб життя, який зберігає і поліпшує здоров'я.